

Список використаних джерел:

1. EU Anti-racism Action Plan // European Commission. 2022. 19 May. URL: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/eu-anti-racism-action-plan-2020-2025_en#achieving-a-union-of-equality
2. Там само.
3. Protection against racism, xenophobia and racial discrimination, and the EU Anti-racism Action Plan by Quentin Liger, Miria Guhteil // Think Tank. European Parliament. 25 May 2022. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU\(2022\)730304](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU(2022)730304)
4. EU Strategy on combating antisemitism and fostering Jewish life (2021–2030). European Commission. 2021. 5 October. URL: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/combating-antisemitism/eu-strategy-combating-antisemitism-and-fostering-jewish-life-2021-2030_en

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-311-1-38>

Козьма В. В.,

*доктор політичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник НОЦ
Національної академії Служби безпеки України*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ПІСЛЯ ПОЧАТКУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 24 ЛЮТОГО 2022 РОКУ

«Агресивна війна президента Путіна в Україні є найбільшою кризою безпеки в Європі з часів Другої світової війни. Союзники по НАТО продовжують бути солідарними з Україною, якій ми надаємо безпрецедентну допомогу. Водночас ми зміцнюємо наше стримування й оборону», – заявив 15 лютого 2023 року в Брюсселі під час промови перед початком другого дня зустрічі міністрів оборони країн Альянсу генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг [1]. Спираючись на цю розлогу цитату ми маємо намір проаналізувати зміни, що відбулися (відбуваються сьогодні) в європейській політиці безпеки після 24 лютого 2022 року. Коротко нагадаємо ключові моменти європейської політики безпеки до зазначеної події та після неї. Нижче

наведені деякі з найбільш важливих загроз, що тривалий час домінували в політичному дискурсі європейських країн:

Тероризм: Європа стала мішенню для терористів з різних частин світу. У зв'язку з цим, країни Європи змушені посилити свої заходи безпеки та розвідки для боротьби з тероризмом.

Кіберзагрози: Європейські країни нерідко стають жертвами кібератак та кібершпигунства. Кіберзлочинці можуть використовувати кіберзброю для атак на інфраструктуру країн та критичних систем, що може привести до серйозної загрози для національної безпеки.

Міграційна криза: Криза з біженцями та мігрантами, що прибувають до Європи, є неабиякою загрозою для безпеки країн регіону. Необхідно приймати заходи для управління міграцією та забезпечення безпеки мігрантів та біженців.

Екстремізм та радикалізація: Відродження націоналізму, радикалізму та екстремізму становить загрозу для безпеки Європи. Радикальні групи можуть використовувати насильство для досягнення своїх цілей, що своєю чергою може призвести до серйозних наслідків для безпеки країн тощо.

Після 24 лютого 2022 року акценти змістились і тепер найважливішою загрозою для європейської безпеки стала повномасштабна російсько-українська війна.

Нагадаємо, що собою представляє безпекова політика ЄС. Під безпековою політикою ЄС розуміють сукупність заходів, спрямованих на забезпечення безпеки країн-членів Європейського Союзу (ЄС), а також на збереження стабільності та миру в регіоні. Безпекова політика ЄС базується на співпраці та координації дій між країнами-членами ЄС, а також на співпраці з міжнародними партнерами, такими як НАТО та Організація з безпеки та співпраці в Європі (ОБСЄ). Для забезпечення безпеки ЄС використовуються різні інструменти, такі як дипломатія, військова співпраця, розвідка та інші засоби. Крім того, під безпековою політикою ЄС розуміють Спільну політику безпеки та оборони (СПБО), яка є складовою більш широкої Спільної зовнішньої політики та політики безпеки (СЗППБ), що передбачає організацію діяльності ЄС на міжнародній арені загалом. СПБО координує дії держав-членів Євросоюзу у сфері безпекового співробітництва й дозволяє ЄС проводити цивільні та військові операції за кордоном. Важливим є те, що в рамках цієї політики рішення щодо більшості питань приймаються винятково консенсусом, а Європейський Союз не має компетенції безпосередньо впливати на політику безпеки окремих країн-членів [2].

Варто зазначити, що розвиток безпекової політики Європейського Союзу завжди визначався впливом низки внутрішніх та зовнішніх

чинників, зокрема рівнем готовності країн-членів до поглиблення співробітництва у сфері безпеки, ситуацією на міжнародній арені, взаємодією з НАТО та іншими державами (наприклад, США) в цій галузі. Крім того, безпекова політика ЄС є комплексним явищем, оскільки вона фактично є синтезом інтересів країн-членів цього об'єднання.

Ще на початку 90-х років багато хто в Європі та Північній Америці зрозумів, що вже час переглянути баланс відносин між сторонами по обидва боки Атлантики, а європейським країнам-членам здійснити конкретні кроки з метою перебрати на себе більше відповідальності за спільну безпеку й оборону. Європейські країни розпочали процес забезпечення власне європейської військової потужності без дублювання структур управління, планувальних штабів і військових ресурсів та сил, що вже є в розпорядженні НАТО, водночас посилюючи свій внесок в місії та заходи Альянсу [3]. В результаті все більшої популярності почала набирати ідея стратегічної автономії Євросоюзу в безпекових питаннях.

Вперше на офіційному рівні ця ідея була озвучена Францією у 2010 році. Цю ініціативу взяв на спис французький президент Еммануель Макрон. Підтримує її й голова Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн, наголошуючи, що діяльність Єврокомісії має стати більш «геополітичною». Однією з ідей у контексті концепції стратегічної автономії є створення повноцінних збройних сил Європейського Союзу, які формуватимуться з армій держав-членів ЄС і будуть основною силою для організації ефективної оборони та, в разі потреби, виконання військових завдань. Навіть після 2014 року коли Росія анексувала Крим та розв'язала війну на сході України французький президент активно захищав концепцію європейського суверенітету, виступаючи з різкою критикою США та НАТО. Так в інтерв'ю виданню Economist в листопаді 2019 року він, між іншим заявив: «Зараз ми маємо справу з НАТО, у якого відмер мозок. Він також попередив країни Європи, які входять до НАТО, що вони більше не можуть розраховувати на допомогу від США в разі потреби» [4].

Російсько-українська війна маргіналізувала ідею європейської оборони. Тепер Франція вказує, що ключовим наслідком російської агресії проти України стало підтвердження потреби збереження і зміцнення відносин Європи зі Сполученими Штатами Америки. Для більшості європейських партнерів це стало ще більш очевидним з огляду на повернення на континент війни й тривалого протистояння з Росією. Так у новому «Національному стратегічному огляді», оприлюдненому президентом Франції Еммануелем Макроном 9 листопада 2022 року, наголошено на важливості ролі Сполучених

Штатів для гарантування безпеки Європи, а також підкреслено, що НАТО є основою системи колективної безпеки на континенті. «Через війну в Україні Сполучені Штати знову постали головним чинником європейської безпеки з огляду на масштаби зусиль спрямованих на запевнення, а також військової допомоги Україні», – проголошено в документі [5]

Змінилася позиція і нейтральних держав: «Вторгнення Росії в Україну засвідчило, що Європа занадто залежить від США в питаннях власної безпеки. Про це заявила прем'єр-міністр Фінляндії Санна Марін, виступаючи в аналітичному центрі в Сіднеї, вона висловилася за підвищення обороноздатності Європи, включно з виробництвом зброї [6].

У підсумку можемо зазначити, що Європейський Союз вже досить довго прагне зміцнювати свою стратегічну автономію, проте, як показали реалії сьогодення, одних прагнень недостатньо. Потрібні конкретні рішення та дії й Україна може допомогти Європейському Союзу досягти цієї мети. Бойовий досвід набутий українськими збройними силами у війні з Росією може бути використаний для створення європейських збройних сил швидкого реагування, а також значно посилити блок НАТО.

Список використаних джерел:

1. Столтенберг. Агресія Путіна в Україні є найбільшою кризою безпеки в Європі з часів Другої світової війни. URL: <https://espresso.tv/agresiya-putina-v-ukraini-e-naybilshoyu-krizoyu-bezpeki-v-evropi-z-chasiv-drugoi-svitovoi-viyni-stoltenberg> (дата звернення: 02.04.2023).

2. Трансформація політики безпеки ЄС: збільшення автономії чи збереження пріоритету НАТО? URL: <https://adastra.org.ua/blog/transformaciya-politiki-bezpeki-yes-zbilshennya-avtonomiyi-chi-zberezheniya-prioritetu-nato> (дата звернення 02.04.2023).

3. Васне європейська система безпеки і оборони (ESDI) URL: <https://www.nato.int/docu/other/ukr/handbook/2001/pdf/099-108.pdf> (дата звернення 03.04.2023).

4. «НАТО в безмежній комі». URL: <https://www.bbc.com/russian/news-50337062> (дата звернення 04.04.2023).

5. Цюпин Б. «Війна в Україні знову показала, що США головний чинник європейської безпеки», кажуть стратеги Франції URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/6828254.html> (дата звернення 04.04.2023).

6. Війна в Україні показала, що безпека Європи занадто залежить від США – прем'єрка Фінляндії URL: <https://www.euointegration.com.ua/news/2022/12/2/7151744/> (дата звернення 05.04.2023).